

ЛІТЕРАТУРА:

1. Seabrooke S., Sprack J. Criminal Evidence and Procedure: the Essential Framework. Second Edition. London, 1996. 500 p.
2. Гошовська Ю. В. Застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2015 № 17
3. Ігнатюк О. В. Судове провадження у першій інстанції в кримінальному процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Ірпінь: НУДПСУ, 2014. 20 с.
4. Кримінальний процес: підручник І Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х.: Право, 2013.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88 (з останніми змінами та доповненнями)
6. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.07.2013 № 223-1134/0/4-13. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/345736___345801 (дата звернення: 13.09.2022)
7. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству: Наказ Генерального прокурора від 04.11.2020 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20#Text> (дата звернення: 13.09.2023)
8. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 21-22, ст.135

УДК 343.13

Канюка В. Є.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри
безпеки та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Колабораційна діяльність як кримінально-правове явище в умовах збройної агресії

Проблематика колабораційної діяльності в умовах збройного конфлікту набуває особливої актуальності в сучасному українському правовому дискурсі. Правова кваліфікація колабораціонізму, його детермінація та диференціація відповідальності за різні форми співпраці з окупаційною владою становлять науковий інтерес з огляду на необхідність забезпечення балансу між національною безпекою та гарантуванням прав і свобод громадян в особливих

умовах. Дослідження юридичної природи колабораційної діяльності та її кримінально-правової характеристики сприяє формуванню ефективних механізмів протидії загрозам державному суверенітету та територіальній цілісності України.

Згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» [1] від 03 березня 2022 р. Кримінальний кодекс України був доповнений статтею 111-1 «Колабораційна діяльність». Дана стаття диференціює відповідальність за колабораційні дії відповідно до їх суспільної небезпечності. Градація санкцій корелює з характером протиправної діяльності: від позбавлення права обіймати певні посади для найменш тяжких проявів колабораціонізму до довічного позбавлення волі за дії, що спричинили загибель людей. Законодавець приділяє особливу увагу детермінації різних форм колабораційної діяльності, включаючи публічне заперечення агресії, діяльність в окупаційних органах, освітню пропаганду, господарську взаємодію та участь у незаконних збройних формуваннях. Системний характер правових норм забезпечує комплексну юридичну протидію загрозам національній безпеці в умовах тимчасової окупації територій України.

Варто наголосити на тому, що за ч. 1 ст. 111-1 КК караються лише відповідні «заклики». З іншої сторони «дії», спрямовані на підтримку рішень та/або дій держави агресора, визнаються не колабораційними, а відмінним від них пособництвом державі агресору (ст. 111-2 КК), суб'єктами якого, до речі, визначені не лише громадяни України, а й іноземці та особи без громадянства, за винятком громадян держави-агресора [2, с. 10].

Щодо видів колабораціонізму, то в залежності від бажань і переконань, які громадяни вважають своїми цілями, серед науковців найбільш поширеною є така класифікація колабораціонізму: примусовий, добровільний та ідеологічний. Проаналізуємо більш детально зазначені види колабораціонізму [3, с. 62].

Примусовий колабораціонізм характеризується співпрацею громадян з окупаційною владою під тиском зовнішніх факторів та загроз, коли особа діє проти власної волі внаслідок фізичного чи психологічного примусу, загрози життю, здоров'ю або добробуту близьких.

Добровільний колабораціонізм проявляється через свідоме рішення особи співпрацювати з окупаційною адміністрацією, мотивоване переважно прагматичними міркуваннями — особистою вигодою, кар'єрними амбіціями чи бажанням покращити власне матеріальне становище, без ідеологічної прихильності до держави-агресора.

Ідеологічний колабораціонізм ґрунтується на внутрішньому переконанні та світоглядній підтримці цінностей, політики та ідеології держави-агресора, що спонукає громадян до активної співпраці з окупаційними структурами через світоглядну спорідненість та підтримку цілей держави-агресора.

Активною є робота правоохоронних органів щодо притягнення до кримінальної відповідальності за такі кримінальні правопорушення. Так, за даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора за період січень 2023-березень 2025 обліковано 2811 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України [5].

Імплементация кримінально-правових механізмів протидії колабораціонізму породжує багатоаспектні юридичні виклики. Насамперед постає питання щодо змістовних меж криміналізації та соціальної обґрунтованості правових заборон, що мають враховувати дуалістичну природу проблеми: з одного боку, необхідність захисту інтересів постраждалих від дій колаборантів, з іншого – справедливе ставлення до осіб, які залишались на окупованих територіях під примусом обставин і були змушені взаємодіяти з окупаційною адміністрацією, або навпаки, свідомо очікували окупації та прагнули залишитись під контролем агресора. Паралельно виникає необхідність забезпечення гармонізації національного матеріального та процесуального законодавства з міжнародно-правовими нормами, особливо щодо дотримання фундаментальних гарантій справедливого судочинства для обвинувачених у колабораційній діяльності [4, с. 347].

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
2. Письменський Є., Мовчан Р. Ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм: окремі проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 8-16.
3. Дубонос Н. І., Пашина Н. П. Сутність поняття колабораціонізм та його основні ознаки. Вісник мариупольського державного університету серія: Історія. Політологія. 2023. Вип. 37. С. 59-67.
4. Кудінов С.С., Шехавцов Р.М. Розслідування колабораціонізму в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 9. С. 346-349.
5. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Офіс генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>

УДК 347.98

Крушинський С. А.

к.ю.н., професор, завідувач кафедри
кримінального права та процесу,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова

Межі повноважень слідчого судді у кримінальному провадженні

Судовий контроль за досудовим розслідуванням є важливою гарантією забезпечення законності, справедливості та об'єктивності у кримінальному судочинстві, що допомагає уникнути свавілля з боку органів досудового розслідування, забезпечуючи обґрунтованість, пропорційність, відповідність законній меті їх дій і рішень, а також баланс між ефективністю досудового розслідування та дотриманням прав і свобод громадян.